

SIMILARITIES: EDGAR ALLAN POE – ION LUCA CARAGIALE AND MIHAI EMINESCU

Mirabela Rely Odette CURELAR

Associate Professor PhD "Constantin Brâncuși" University of Târgu-Jiu

ABSTRACT: THE EXPRESSION OF EXTREME SENSATIONS, THE FABULOUS ARTIFICIAL PARADISES AND THE NATURALNESS IN ITS RUDIMENTARY, GOTHIC, TERRIFYING ASPECT, THE LAUNCH INTO "ADVENTURES" AND THE EMBARKATION ON THE SHIP OF THE HALLUCINATORY AND ABSURD, REPRESENT CHARACTERISTICS SIMILAR TO THE TWO TITANS, POE AND CARAGIALE, OR THE SPECTACULAR TRANSLATIONS AND ELABORATIONS MADE BY EMINESCU AFTER POE'S WORKS, HAVE PERFECTED ROMANIAN LITERATURE THROUGH WORKS OF INESTIMABLE VALUE.

KEY WORDS: TERRIFYING ASPECT, ADVENTURES, HALLUCINATORY, ABSURD, EXTREME SENSATIONS.

INTRODUCERE

Influențat de literatura gotică engleză, marele romantic american Edgar Allan Poe cultivă misterul în evoluția sa spre halucinant, redat în scene încărcate de mister și coșmar, construite pe direcția celor „patru s”: *straniu* → *spectral* → *sinistru* → *sepulcral* (*Metzengerstein*, *Masca morții roșii*, *Hruba și pendulul*, *Prăbușirea casei Usher*, *Inima care-și spune taina*). Romanticismul său negru, macabru, depășește granițele gotice tradiționale, atingând cu genuinitate cotele absurdului. Măiestria sa este atinsă în *Prăbușirea casei Usher*, realizată pe direcția celor „patru s”, acțiunea încheindu-se cu prăbușirea în eleșteu a sfărâmăturilor casei Usher, luminate de „luna plină care apunea roșie ca sângele”, după ce Roderick Usher, ultimul proprietar al acestui „lăcaș al tristeții” și „victimă a groazei anticipate”, moare când cadavrul surorii sale, lady Madeline, se prăbușește peste el.

Demonologia și *oniricul* sunt alte două direcții predilecte ale romanticilor, unde Poe și-a dovedit cu prisosință colosala sa înzestrare, atât în proză cât și în poezie. Astfel, dacă în savuroasa povestire *Bon-Bon* asistăm la întâlnirea dintre filosoful birtaș Pierre Bon-Bon și diavolul gentleman, întâlnire care, cu diferențele de rigoare privind conținutul conversației și consecințele vizitei întreprinse de Necuratul, ne duc cu gândul la memorabila întâlnire dintre Ivan Karamazov și demon, visul devine un motiv statornic în poezie (*Un vis dintr-un vis*, *Un vis*, *Tărâm de vis*), iar în proză (*Îngropat de viu*) o sursă de coșmaruri și suferințe dilatate până la absurd, atunci când visele își trag seva din lecturile despre morți aparente și sunt întreținute de-o imaginație maladivă.

CONȚINUT

Setea lui Poe de macabru și fascinația exercitată asupra lui de moarte, îi determină forța de creație, conducându-i imaginația până la moartea care pătrunde și face ravagii în locuri

considerate inexpugnabile de către organizatori (*Masca morții roșii*), fie în stare de transă sau moarte aparentă, fie în procesul de descompunere al domnului Valdemar, pe corpul căruia se experimentează înfricoșătoarele procedee ale mesmerismului, magnetismul de natură animală.

Acestea explică îndeajuns influența operei lui Poe asupra ilustrului nostru compatriot I.L. Caragiale, care chiar a tradus din franceză *Balerca de Amontillado*, precum și consistența forță exercitată de marele romantic american asupra clasicului român, atât în ceea ce privește procesele psihice în marșul lor de la obsesii până la crimă (*Inima care-și spune taina, Pisica neagră*), cât și în studiul efectiv al comportamentului nebunilor în acel sanatoriu unde bolnavii reușesc să-i pună la popreală pe paznici și sanitari (*Sistemul doctorului Catran și al profesorului Pană*).

Putem identifica și un sens etic al unora dintre scrierile lui Poe pe direcția restabilirii adevărului (*Tu ești ucigașul!*) ori al răzbunării (*Balerca de Amontillado, Hopa-Hop sau opt urangutani înlănțuiți*), ba umorul succulent al autorului și grotescul dus până la absurd în *Sistemul doctorului Catran și al profesorului Pană*, unde se demonstrează negru pe alb putința răsturnării valorilor în lume, binele fiind îngenunchiat de răul biruitor.

În nuvela *La hanul lui Mînjoală*, scrisă după modelul nuvelei lui Poe, *Prăbușirea casei Usher*, Caragiale lasă imaginația deschisă către fantasticul demonic. De fapt, abilitatea scriitorului a constat în a așeza narațiunea între două lecturi posibile. Personajul-povestitor își rememorează o escapadă erotică din tinerețe, cu o femeie matură, văduvă, care emană un magnetism senzual dincolo de obișnuit. Momentul e rău venit, căci tînărul era așteptat pentru logodnă la viitorul socru. Eroul se află într-un fel de zbucium cornelian, avînd de ales între pornirea sentimental-epidermică și datoria rezonabilă.

Tentația e mai puternică decît intențiile de bună conduită, și toate circumstanțele – noaptea fără lună, meteorologia contorsionată, care e parcă reflectarea în natură a conflictului interior, gesturile mărunte, vorbele nespuse, dar mai ales tumultul propriei lui dorințe – se unesc spre a-l întoarce din drum în brațele hangitei. După ani, atracția sexuală e explicată prin farmecele și tertipurile vrăjitoarești ale femeii: în casă lipseau icoanele. Pînă și animalele domestice de la han, cotoiul negru ori iedul, par a fi fost întrupări demonice. Dar întregul versant diavolesc și supranatural al episodului poate fi doar un alibi pentru o pasiune trupească incontrollabilă.

Lui Caragiale, sentimentul timpului îi lipsește în chip absolut. Pentru el, raporturile dintre oameni, situațiile și psihologiile contemporane lui sînt aceleași în toate vremurile și oriunde: doar mediul material, hainele, obiectele vieții curente pot diferi. Numai amintirile „din carnetul unui vechi sufleor” par a mărturisi o vagă nostalgie bonomă, de bătrîn petrecut în mediul actorilor care au făcut vîrsta de aur a primitivilor teatrului românesc. Curgerea anilor a estompat mizeriile și nesiguranța vieții nomade, nereținînd decît zîmbetul complice față de cîteva farse ușor desuete. Nuanța este regretul fără dramă al propriei tinereți, nu conștiința caducității ori a timpului metafizic.

Spiritele socratice cultivă neîncetat paradoxul. Mai mult sau mai puțin abil, ele se individualizează pentru a scandaliza și a răsturna gîndirea comună, a vulgului, dar și pentru a face spectacol ideologic: sistemele valorice social admise sunt puse la îndoială, devin relative. Caragiale practică la fel argumentarea sofistică, din pura voluptate de a contraria o poruncă a moralei convenționale: în lupta perpetuă dintre individ și societate, aceasta trebuie să încurajeze viciul, fiindcă virtutea apără, iar viciul dăunează individului. Cînd se apleacă asupra trecutului, fie el doar privit prin filtrul amintirii, clasicul cu vocație comică – neavînd sentimentul timpului – cultivă parodia, asemeni lui Poe, căci sublimul modelelor ilustre îi stimulează maliția,

plăcerea de a jongla bufon cu Cronos și Clio. Anacronismul, demitizarea sînt metodele uzuale. Romanticul demonizat, gotic al lui Poe, dimpotrivă, coboară în timp ca pe o scară în adîncurile cronologiei, spre a trăi în epoca abordată, pe care o privește din interior.

Edgar Allan Poe reprezintă un episod interesant și pentru Mihai Eminescu, poetul nostru național. În 1876, apărea în "Curierul de Iași" o traducere din Edgar Allan Poe: *Morella* ! Nu putem identifica cui aparține, lui Eminescu, Veronicăi sau celor doi împreună? Într-un recent studiu, dedicat receptării operei poetului american în România, profesorul Lucian-Vasile Szaboll precizează faptul că prima traducere realizată în Țara Românească din opera lui Edgar Allan Poe datează din 1861: "Puțul și Pendula" (traducător necunoscut).

Cercetătorul amintit consideră că majoritatea traducerilor s-au făcut prin intermediul limbii franceze. O altă specialistă în acest domeniu, doamna Daniela Lingurar afirmă că „Receptarea lui Edgar Allan Poe ca personalitate a lumii literare (în oricare din cele trei ipostaze: poet, prozator sau critic, sau toate la un loc) este o problemă pe cât de spinoasă, pe atât de fascinantă, chiar și după un secol și jumătate de la apariția operelor sale”

Povestirea tipărită de controversatul Octav Minar în cartea "Eminescu povestind copiilor" 15 (Ediția I, Socec & co, București, 1928), conține povești prelucrate de Mihai Eminescu în 1885 (12 august-12 septembrie), în perioada în care se afla internat la Odesa, pentru tratament. Aceste povești au fost trimise prietenului său, prof. Novleanu, la Iași, în vederea publicării. În ediția a doua a cărții, Octav Minar adaugă o poveste, purtând numele "Comoara misterioasă", atribuită lui Eminescu, despre care editorul spune că este o prelucrare după povestirea "Gold Bug" ("Cărăbușul de Aur") a lui Edgar Allan Poe. Această "adaptare și localizare" 16 ar putea fi prelucrată după textul lui Ch. Baudelaire (1856), cu titlul "Histoires Extraordinaires".

Eminescu schimbă numele unor personaje din romanul lui E.A.Poe: titlul povestirii "Gold Bug" este, în adaptarea lui Eminescu, "Comoara Misterioasă", eroul principal, William Legrand devine contele William de Sex, povestitorul este botezat prințul Glinka, iar insula Sullivan devine un ținut de la gurile Dunării). Lucrarea originală a lui E.A.Poe este memorabilă mai ales pentru modul în care este descrisă, pentru publicul larg, tehnica decriptării unui text. În traducerea lui Eminescu, se descrie doar partea finală a decriptării (transpoziția unor litere și cuvinte), omițându-se din varianta scriitorului american faza substituției literelor prin cifre.

S-a spus despre Octav Minar că este un editor lipsit de credibilitate, astfel încât criticii literari au ocolit aceste creații, dar ulterior, s-a publicat o scrisoare trimisă de Eminescu profesorului P. Novleanu, din care rezultă că Eminescu îi amintește prietenului său de la Iași intenția de a publica, împreună cu Ion Creangă, câteva povești, traduse din Pușkin, și alte trei creații - "Povestea indiană" "Nuca, măgarul și cârja" inclusiv prelucrarea textului lui Edgar Allan Poe:

„Dragă Novlene, Nu știi dacă ai primit și ai predat lui Creangă traducerile trimise de mine: „Cucoșul de aur”, „Povestea despre împăratul Saltan”, „Povestea despre împărăteasa moartă și despre șapte frați viteji”, „Povestea despre un pescar și un peștișor”, „Povestea despre un popă și lucrătorul lui”, „Balada” (corect „Balda”)– pentru a vedea dacă sunt bune de tălmăcit și pe limba lui. Am hotărât împreună să scoatem o carte de povești pentru copii, și fiind singur aici, unde mă coc cu glodul pe mine, m-am învrednicit să traduc din Pușkin aceste povestiri. Tu interesează-te și vezi ce face și când se apucă de lucru, căci în toamnă mă gândesc să fac rost de un librar, ca să le tipărească, fie la Iași, fie la București, unde cu ajutorul prietenilor să pot să fac această ispravă. Am primit ajutorul vostru bănesc și vă mulțumesc la toți. Cu dragoste frățească, EMINESCU”.

CONCLUZII

Exprimarea senzațiilor extreme, paradisurile fabuloase artificiale și naturaleța în aspectul său rudimentar, gotic, terifiant, lansarea în „aventuri” și îmbarcarea în nava halucinantului și absurdului, reprezintă caracteristici similare celor doi titani, Poe și Caragiale, sau traducerea și prelucrările spectaculoase realizate de Eminescu după lucrările lui Poe, uzitând cu un inedit "... carusel al limbilor de cultură și de comunicare, care nu a afectat identitatea românească, îmbogățind-o totuși considerabil.” [Ana-Maria Dudău, Expressive values of non-personal verbal forms, Supplement 1/2019, p.9]. au desăvârșit literatura românească prin opere de o neprețuită valoare.

Similitudinile dintre cei trei aștrii sunt nenumărate, respectând însă cu sfințenie această „autonomous attitude”(Manasia, 1/2020, 10), critica literară consimte conexiunea de idei și sentimente dintre Eminescu, Caragiale și Poe, acceptând acest joc al destinului literar, al similarităților dintre cei trei, ca pe o voință divină, prin care opera eminesciană și caragialiană se valorizează neconținut, conservând esența operei lui Poe.

BIBLIOGRAFIE

Buranelli, Vincent. *Edgar Allan Poe*, translated into Rumanian by Livia Deac (Bucures,ti: Editura Pentru Literatura Universală, 1966).

Calinescu, Matei. "Structure Fantasticului in Proza lui E. A. Poe." Preface to E. A. Poe, *Scieri in Proza*. 2 vols. (Bucuresti: Editura pentru Literatura, Biblioteca pentru Toti, 1965)

Călinescu, George, *Opera lui Mihai Eminescu*, vol.I, EPL, București, 1969, pag. 394.

Cornea, P. *Etapes de l'accueil de Lamartine en Roumanie* Ed. Flammarion, Paris,1971.

Dudău, Ana-Maria Expressive values of non-personal verbal forms, Supplement 1/2019.

Dumitrescu-Busulenga, Zoe. "Edgar Allan Poe." Preface to E. A. Poe, *Scieri Alese*. (Bucuresti: Editura pentru Literatura Universală, 1963; 2nd ed., 1968; 3rd ed., 1969).

Manasia, M, G, (1/2020), AN OVERVIEW OF THE ROLE OF COLLABORATIVE LEARNING IN FOREIGN LANGUAGE CLASSROOMS, Annals of the „Constantin Brâncuși” University of Târgu Jiu, Letter and Social Science Series Supplement.

Articolul „*Eminescu și Franța*” de Louis Barral, publicat în traducere în *Observatorul* nr. 7 / 1936, publicație editată la Beiuș (!).

<http://193.226.7.140/~laszlo/eleonardo/n18/Sonea3.htm>, accesat 07.09.2024, ora 18,52.